

Concurso de relatos y poemas en aragonés ribagorzano
CONDAU DE RIBAGORZA Ayuntamientos de Estadilla, Fonz y Graus

Fullas royas
Chuan Carlos Bueno

Edición 2018
Relato mención

Hevam mandau a la muerte a miles de personas, entre ellos a mi padre i, dimpués, hevan obllidau esta terra.

Manimenos ara el cartel de Chernobyl ya heva siu traduciu a l'ucrainiano, cosas de la mundializacion: Chornobyl. Un empllaste bllanquinoso tapava una E encara visible i una O fecha con un molde pareixevea un buen resumen d'este maldau país radioactivo, aon un chandrio només arriba dimpués d'atro.

La carretera yera llarga i recta, encara estar en febrero las fullas cayevan entre els fillocs de neu.

Aquí sempre cayen las fullas. Las brancas, vencidas pel peso, s'amorgonan per debaix de la broça i fan nueva vida, quasi sacada d'una pelicula de terror, como dedos naixius de la terra morta.

Divan que no ny'hai que tocar-las, bueno, en verdat no se puede tocar res. Tot yera igual, els mogolons, la ramilla infinita, els abres, como una foto que no cámbia, ni sisquiera sallirmos de la carretera podevam, jabalins, llops i cosas desconoixidas gubernavan ara la Zona d'Excllusion. Els faus tenivan un tono morediço i metros de branquichonas i fullas empliban el sotabosque como una barfulliça royisca. Si feva frio no se sentiva. Yera prohibiu tocar las plllantas u consumir res que medrase drento d'Ella. Dice que ny'habeba gent que hi viviva, pero debe ser falórdia, porque no puedo pensar una vida aquí, aon tot pareix que seiga parau en un estau intemporal. Yo, que ya llevo tres anyos treballant aquí, encara no hi he visto dengun. Ye una llástima, pos el terreno no ye brenca sallagoso ni tarrocudo.

La mia relacion con la Zona veniva d'antes de naixer. Mi padre yera conductor d'autobús, bueno, Mama sempre heva dicho que podeva conducir una mesa si hese teniu volante. Yera conductor pa una mina cerqueta de Velyka Novosilka al distrito del Donbass. Mama yera secretária del servicio de ferrocarrils, pero el 26 d'abril de 1986 no treballava porque yera embarazada de siete meses i no yera guaire ben de salud, l'hevan recetau reposo. El 28 va aduyar a evacuar Pripiat, una semana dimpués toda la dotacion de miners que mi padre conduciva van estar transferius como lliquidadors a Chernobyl, como yera normal, mi padre va conducir uno dels buses hasta allí.

Aquí caldría detenir-se un momento porque la suya história desapareix pa nusatros. El mes de junyo, dos días dimpués d'haver naixiu yo, i en vista de la insisténcia de Mama a l'hospital, le van comunicar la suya muerte i que heva siu nombrau "Hroe de la Union Sovietica". Cómo si hese baixau una anilla dels cremalls. Ixe tempo no se teniva idea de qué se feva u se desfeva, ni se repllicava, simpllement no se podeva fer rabosa. No se provavan las cosas con els invitaus, yeran duros. Hasta con la ferramenta acedada se treballava de firme, No se ronyava, u no se podeva ronyar, per la fayena, per la vida, u per la muerte.

No va estar su que conducint, a la fin, toz van tenir que treballar quan el núcllio rusiva, fotevan una pallada d'arena i boro i se'n ivan. Pillavan un ferrincallo i marchavan. Mi padre se'n va quedar més tempo del debiu i estoi que moriria con la carne fecha un granullero, sumarrada, soltant salaiços como quan escaldas un lliton. Van morir como una gorrinada que s'hese acercau al sol. Ixe sol verinoso que l'hombre heva creau, como dioses del suyo futuro, deixant tot a carraciello.

No sé si ye verdat u ye la mia acordança idolatradera. Mi padre yera, al mio recuerdo, patarico i tan valent como Vasili Grigorievich Zaitsev i se'n dava tanta traça con el bus como Gagarin fora de l'atmosfera.

Qué seria yo pa las mias crias?, me preguntava sovent. Ni poco ni brenca. Toda la vida esllomau pa que vivan ben, pero sempre fora de casa. Els companyers de fayena sempre parlavan que els fillos pasavan horas con el móbil u las tabletas electronicas i no les fevan brenca caso. Sem como els monos, imitam el que hem visto fer, sin més. Si pasam el dia con el móbil, els crios nuestros pasaran el dia con el móbil, si pasam el dia lleyint, lleyiran. Si pasam el dia recibint radiacion, ellas recibirian una indemnizacion. Mi padre va lliquidar Chernobyl, yo va recibir una medalleta i una pllaça pa estudiar a la Universidat Lomonosov de Moscú.

D'ixes tempos, pa explicar els valores humanos, puedo contar la història que sempre me diva Mama del barral de vino, si fa u no fa yera aixinas:

Fa doscentos anyos yera la festa del llugar de Kapył quan canyutava la civada. Kapył, cerca de Minsk, yera un llugar ben graso, manimenos, l'alcalde va dir que no tenivan diners pa pagar el gasto la festa i que, pa solucionar el problema, deixarian un barral gran a la pllaça i cada família deberia portar una redometa d'un llitro de vino, aixinas se podría fer la festa, i toz pagarían per igual. L'alcalde va fer un discursset i toz els vecins van getar la suya redometa a l'interior del barral, mentres el grupo de musicos llocals tanyevan notas de l'opera sielanska de Moniuszko.

Quan l'alcalde va dar el suyo permiso pa va escomençar la festa, els vecinos se van acercar con els goz, van sacar el zurret del barral plleno i, en cuenta de vino, saliva un fil d'aigua clara. Toz els vecins hevan pensau que podavan portar una redoma d'aigua i que entre tanto vino no pararian cuenta. Aixinas yera como Mama explicava que d'antes del comunismo, treballar pal comun yera treballar pa no dengun.

Anatoliy deciva que yera el nuestro antropocentrismo, Sergey, manimenos, sempre s'escudava en un proceso d'extincion relacionau con la supervivència que, si fa u no fa, yera imparabile.

Yo, m'estimava més callar i, si me preguntavan, contestar con un "oh sí!" u con bell "ya puez contar que sí!"

No m'agradavan ixas esperas, bella vez hevan durau horas, al punto de control. Cada mes igual. Cómo si no estes bielorrusos no savesen qui som! Cómo si nusatros no conoixesem las suyas caras! Cómo si parlasem una llengua diferent! Son gent de braço remangau! Pero el pior yeran las conversas, insustanciales i intrascendents entre estes dos, dende Chernihiv, ubrivan la fiula i no deixavan de charrar en horas i el pesau colís-colás de toda la colla mirando de trobar una buena postura pa dormir en els asientos d'acerau polipiel del KavZ que ya no cumpliria els quaranta i que de seguro heva pasau els suyos millors anyos en Afganistan.

Igual l'hese conduciu mi padre! La boira humida s'espixorreava pels vidrios i de cabo quan se colava dentro del bus. El pllastico, ya marronisco, gorgotiava, els ixaguadiços robinyosos baixavan pel costau de la carroceria, deixant regotaduras i un chabisque per terra. A puro d'acabar l'hibierno i venir las plluvas deixaria entrar l'aigua a pastellaços. Yo, normalment, callava, pero pensava que tot esto mo'l tenevam ben mereixiu per acaparadors, i suerte que nusatros podévam treballar aquí, cerca de casa, con un buen salario i con unas condiciones dignas i no tener que baixar a las minas u, pior encara, marchar ta la guerra de l'este, a fer-te matar pels cosacos del Don.

Tenim la radiacion, sí, claro! Pero bueno, astí ye an incardina el proceso d'extincion imparabile i la nuestra concepcion d'un antropocentrismo que no acepta la existència de la nuestra pllaneta sin la, més que dudosa, aportacion humana.

La mia aportacion como ser humano a este asunto yera la mia família al completo.

Antes de yo, la muerte silenciosa de l'uránio, només medallas en queda d'ixe tempo. Ara, dos crias que no puedo veyer que un mes a l'anyo i una gana gastada que me fa pensar que foi ben pel fait d'estar-me sin ellas pa dar-lis una vida millor.

Fa ratos que se perde la cobertura del móvil i ya ratoniava la tripa, per ixa sensacion de

soledat, una llasura que no se cura picotiant, i la radiacion, bueno, la radiacion, rai! que como dice Grigoriy ni se vei ni se sente, lo malo, el pior, ye el silencio, matau su que pel run-run del motor diesel. Aquí, una vez dentro d'a Zona d'Exclusion, pareix que denguna persona tene ganas de parlar, sacau el caso d'este dos que no callarian ni debaixo de l'aigua i continan enrebunyaus, pero esto només lis dura els dos u tres primers dias de turno, dimpués callan, como toz.

Només lo dosimetro Geiger, penjau obligatoriament del cinto i el suyo canso bipear resona entre el silencioso seroll del no res. El canto de Pluton, dios de l'inferno i els muertos, que s'apaga en pasar els quince dias i desfer els camino de tornada ta casa. Siléncio.

Quasi fa més miedo que las histórias que contan en Chernihiv, de monstros i escurina que s'emportan a la gent. Quasi.

No ye pa sempre esta fayena, ye claro!, antes crebaré, pero d'ixe primer servició, tres anyos en fa ya!, m'acordo ara, treballavam como pencos con ixes monos "antirradiacion" que mos fevan portar. Ara, dimpués de marchar las camaras de television occidentals, tot ye normal. I quan digo normal, quero dir que ye normal sentir como la ferramenta ye a 50 graus en pleno hibierno u que la lluenta te sabe a ferri u mos fan treballar con un pellon, el que ye seguro ye que els obrers sempre acabam ben jodius, seiga aquí, seiga a la China, seiga a Nepal. Pel momento, estes franceses no yeran racosos i tenivam tot el que mos cal pa treballar en condiciones.

Ixo sí, chiclez d'estes de iodo te joden média docena cada dia. Que me fan mal las varillas de tanto masclar i, si m'apuras, mesmo las orellas. Estoi que entre la proteccion acustica i el masclar he perdiu algo d'orella i no sento tan ben como antes, pero en verdat nomes se'n fan per las andaderas, que, ixo sí el revisan toz els dias. Pero tot anirá cantimpllano si, como dicen, en acabar, mos dan la nacionalitat francesa i podrem jopar d'Ucraina. Estudiar francés ye de las pocas cosas que foi quan sem a la chabola de tola aon pasam las niz. No sem mals farrers pa no haver treballau mai antes, hem feit un galce desinforme... pal desinforme revoltón que tamará el reactor. Un sarcofago pa proteger la vida exterior, 100 anyos, una centesima parte de la menaça radioactiva. fem una de las merabillas modernas, mos va dir el capotaz, remarcant-mos que yeran palabras exactas d'un dels potentaus que va disenyar tot este negoció. Sempre cal un traductor de ruso, de bielorruso u de ucraïnés, u como el queran dir ara. Ixa ye la mia esperanza. A miles de quilometros.

No seré yo el que se meta en tot esto, no soi de ciéncias, pero el núcllio del reactor ye rabaçudo, i per debaix, que yo sepa, encara ye tot el mogoll, i no se'n ha feit res dende fa 20 anyos, u seiga, que si l'aire encara se contamina, no quero pensar l'aigua i toz els cuerpos que tiengan contacto, mesmo una miquerrina. Tamben he de dir que la central ha continuau marchant sin problemas tot este tempo, cosa que als periodistas forasters se'ls va fer raro.

Les vam baixar de la figuera i mos van dir que yeram como un candil de mecha, continuar a treballar con tot el bollicon subterráneo que hi haveva.

La carretera, pa trenta anyos d'abandono, no ye mal. No teniva guaires aigüeras, las cosas se fevan ben d'antes, resistentes. Pero quan se feva un forau, a escape s'abadinava i en pasar el bus pareixava que la roda, cachin-cachan, petase. Encara se hi veyen pintadas las línias discontinuas.

S'escllaren els acirons, i podem tornar a notar que la terra ye plana i quasi podria sentirse la humidat del riu, no dura guaire i jovens caixigos, faus i abez conquistan el terreno, folludos i impenetrables a la vista. Yera un buen país este, chimava aigua per tot, de terra tova i ara tan plena de vida, grácias a la falta de l'hombre.

M'arriba el miedo.

No tene explicacion, no puedo pensar que seigan tan reals ixas cosas que he soneau. Soi, u yera, una persona calculadera i cientifica, va fer el doctorau a Moscú, va treballar con Bourtsev i Bayanov. L'antropologia no teniva secretos pa yo. Igual per ixo ixa parella de mocez verdes sé qu'estan relacionaus con els ninos verdes de Woolpit, i que ye el mio cerviello ye el que me mangonia i me fa sonar ixas cosas quasi cada nit.

Els veigo malichons i, de forma inconscient, els relaciono en las mias crias. Creigo que a la tisba, creigo veyer, a rapafui, cosas pel bosque, sers estranios, miradas.

Els edificios de Pripiat retallan l'horizont. Un corral sin porta.

Cómo ye posible que m'espanten estas cosas irracionals, treballant al puesto més peligroso de la pllaneta?

Cómo la falta de l'hombre en trenta anyos, que ara se cumplen de la desferra, ha permitu al costau salvage tornar a ganar el médio i els mios miedos?

Atardiavam i encara no hevam arribau als terrenos de la central, me va mirar, antes que la lluz marchase i s'enfoscase tot, una vez més ixas selvas virgens i entre la bllanquinyosa crosta dels faus, me va fer l'efecto, no ye vasémia, de veyer uns roldes cllaros a la buega de la natura i de la salvage man de l'hombre, dencima de las fullas royas, de trobar uns uells...